

1910, 173;² i probablement l'alt-arag. *rifol* a Echo (1966). *Trafollar*; *trafolla*; *trafollada*. Al costat de l'andal. (< mossàrab) *fólliga* «shuella» (AlcVenceslada), format des de *follar* 'petjar' (= cast. *hollar*) amb sufix àton *-ega*, *-iga*, hi ha *fóllega* f. «excrement de conill o de llebre» en el valencià de Mondver: «al tornà-me'n, me vaig afihhà en una *fóllega* de llebre, y seguín el rastre me se'n va anà del cap ---» (*Canyissaes*, 65; SGuarner, *Canyis*, p. 152).

CPT.: Mossàrab *capxifollar*, mall. «afollar, esclafar, engrunar» (BDLC IV, 151, 371), «el Real Consell --- invadint totes les atribucions --- y *capxifollant*, baldant y engrunant qualsevol que los oposés la més petita resistència» (BDLC I, 1903, 222); maestr. *catxifollar* «ferir, colpejar al cap i derrocar a terra» (GaGirona, p. 145); val. merid. *acatxifollar* 'inclinat algú forçadament' (SGuarner, *Canyis*, p. 147). Format en mossàrab per una combinació CAPITIUM-FULLARE > *cap(e)follar* 'esclafar el cap o capçalera' (cast. *cabeza*, cat. *cabeç*, toponímic *Cabeço*).

¹ Es deia *fólga* a Toscana, però *fólga* a Roma; avui els joves ja comencen a pronunciar *fólga* a Florència, i Bertoni (ARom. xxii, 158, 160) ho declara acceptable. — ² «Lo senyor rey deu donar a quasquon dels ditz alvers, e temps de venemes, un mahalal de vin prim e un mahalal de *refols*», Prats de Molló 1321 (RLR xxvii, 414). O sigui 'vi de segon trepig' 'cast. aguapié': «Un ramat de dufins va venir a saltar al nostre voltant --- algunes vegades --- hi ondulaven graciosament --- i a voltes debategaven fent espantosos *refols*» 'trontolls, estrebades violentes', Ruyra (*Pinya de Rosa* II, 42).

Folli 'sutge' (amb els derivats savis *fuliginós*, *fuliginositat*, i els populars val. (*d*)*esfollinar*, *desfollinador*), ³⁵ V. *folli* i DCEC (HOLLÍN) *Follia*, *folliaire*, V. *folli* *Follicle*, *follicular*, *folliculitis*, V. *folli* *Fólliga*, V. *folli* *folli* i *folliga*, V. *folija* *Follinada*, V. *folli* *Follor*, *folleiat*, V. *folli*

DE FOLONDRES, mall., *caure*, *pegar*, *anar*, *tirar-se de fo.*, 'caure de costelles, tirar-s'hi bruscament i deixant-s'hi anar amb tot el cos', també cast. *de falondres* mot del llenguatge nàutic i dialectal de les costes marines; d'origen incert: es dubta entre un origen germànic mal establert, o un manlleu del castellà a un antic ús nàutic català, derivat del mall. *folondrar-se* 'decantar-se i vinclar-se cap a un costat', que seria variant fonètica d'*esfondrar-se* 'enfonsar-se', oc. ant. *fondrar* 'enderrocar, demolir', derivats de FUNDUS, -ŌRIS (d'on ve el nostre FONDS). □ 1.ª doc.: 1877; en cast., 1831.

«Tant fort arribà a gratar-s'hi la truja que vengué a un través de cabell el que el barber y jo pegàssim de *folondres*, y anàssim de redolons a menjar borra per devall els telessos», PdAPenya (*Museo Balear*, 1877, ⁵⁵ 305; publ. de nou en el seu *Mosaico de escritos literarios* ---). «—Miquel, oh Miquel!, vina a llevar s'estaca! Que no'm sentis? --- S'atlot, de dins la cuina, li fa jutipiris d'amagat y s'esclata de rialles --- En Boc segeuix cridant: —Encate no? Ho sé cert que't pagaré ⁶⁰

mitja dotzena d'esclafits que't faran anar de *folondres* per tot es celler! — Y el porqueret, en veu baixa --- l'escarneix, dient: —Yo sí que te'n etsibaria de mormes --- y ensenays que't farien anà de grufes tota la vida, si fos tan gran com tu, bàmbol!», JnRosselló (*Manyoc de Fru. Mall.*, p. 147). Sovint en les obres d'AMAlcover, com ara contant la reanomenada llegenda tòpica del campanar de Sant Joan de Sineu: «peguen tirada tots amb tota sa forsa, y tanmateix el decantaren a n-es campanar una passa o dues en l'església; però ses cordes se romperen, y pata-plum, tots es sanjuaners de *folondres* y de cul, uns demunt els altres, y cames a l'ayre» (*Rond. Mall.* v, 149); «per fogir del castellanisme, se tiren de *folondres* dins el galicisme» (BDLC VII, 129).

El diccionari Aguiló recollia «*anar* o *pegar* de *folondres*: caure» com a propi de Mallorca, però no el trobem gaire en els diccionaris de la nostra llengua (*AlcM* però no *DFgra.* ni *FebrCard.*, *Lab.*, etc.); tanmateix en *Damen.* (1878), en el qual l'hem de pendre només com a locució adverbial, sense deixar-nos enganyar per la imperfecció tècnica de la definició «*folondres* f., costellam»: cal entendre-ho simplement com una remissió a l'article *costellam*, on solament es dona la frase *caure de costellam* com a equivalent de *caure de folondres*.

En castellà, la forma del mot només difereix lleugerament, *falondres*; variant que en català deu usar-se en algun punt de Mallorca (l'envià el corresponsal de l'IEC a Lluçmajor, i d'ell fou recollida en el «*Tresor*» de Griera). Però allí no s'ha usat més que com a terme nàutic i d'algunes zones dialectals de les costes. La recollí primerament el *Diccionario Marítimo* de 1831 (Fernández de Navarrete): «adv., man(iobra): voz bárbara que significa de repente, de golpe, a peso, enteramente; así se dice: *arriar* y *arriarse*, *caer*, *venir* o *venirse de falondres* una cosa, que es soltarla de pronto y enteramente, caer ella de golpe». El *Diccionario de Cubanismos* de Pichardo (1836) la defineix (edició 1875): «voz marítima mui usada com los verbos *ir*, *soltar*, *caer de falondres*, esto es de golpe --- y de manera que la caída sea de todo el cuerpo»; és també veneçolà (segons l'AcEsp. i Malaret, que ho deuen saber per Calcaño) amb la definició «de golpe, de repente»; i asturià: «*caer de falondres*: de cabeza, de cara, sin defensa» (Rato); l'AcEsp. no li donà entrada fins a les seves eds. del S. xx i sempre com a mot mariner i terme peculiar de Cuba i Venezuela.

És, doncs, pertot, del lèxic mariner, o de terres voltades de mar, i per tant crec que seria des del principi (almenys en castellà) una expressió nàutica, aplicada primitivament al vaixell de vela que es tomba bruscament cap a un costat o a veles o ormeigs que cauen de cop i volta. Com que només en català consta que el mot tingui ús terra endins (i no sols per coses nàutiques) i com que en vocabulari mariner, pel que fa a termes d'alguna antiguitat, el castellà va rebre molt més del català que viceversa, és de creure que en castellà és manlleu nàutic d'un vell mot català, abans més difós que avui en dia. Ho reforça encara aquesta cu-